ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΡΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΗΙ ΣΥΜΠΡΑΞΕΙ

ΒΛΑΣΙΟΥ ΣΚΟΡΔΕΛΗ, π. Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΛΕΞΙΟΥ ΖΑΜΑΡΙΟΥ Διευθυντοῦ τῶν Ζαριφείων Διδασκαλείων ἐν Φιλιππουπόλει, ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ Δ. ΓΡΑΦΕΙΑΔΟΥ, ὑποδ. τοῦ Ὀρφανοτροφείου Χατζηκώστα

ΕΝ ΤΗΙ ΗΜΕΔΑΠΗΙ
Συνδρομὴ ἐτησία προπληρωτέα
δραχ. 6
Παρακαλοῦμεν τοὺς καθυστεροῦντας νὰ ἀποστείλωσιν αὐτὴν ἐν συστημένῃ ἐπιστολῇ.

ΥΠΟ
Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
Διδάκτορος τῆς Φιλοσοφίας, καὶ εἰδικῶς τῆς παιδαγωγικῆς, πρώην γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτικῶν σχολείων τοῦ Κράτους, μέλους τακτικοῦ τοῦ ἐν Γερμανίᾳ συλλόγου τοῦ πρὸς διάδοσιν τῆς ἐπιστημονικῆς Παιδαγωγικῆς κλπ.

ΕΝ ΤΗΙ ΑΛΛΟΔΑΠΗΙ
Συνδρομὴ ἐτησία προπληρωτέα
φρ. χρ. 7
Ἀποστέλλεται διὰ συστημένης ἐπιστολῆς εἰς μονόγροσσα γραμματόσημα Τουρκίας (5 γρ.) 1 φρ.

ΓΡΑΦΕΙΑ: Ὁδὸς Ἀναγνωστοπούλου ἀριθ. 16.

Ἀριθ. 22 **Ἐν Ἀθήναις τῇ 27 Ἰανουαρίου 1894.** **Ἔτος Β'.**

ΕΠΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΠΕΡΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ.

Πρὸς τὴν Βουλὴν τῆς Ἑλλάδος.

Πέρυσι κατὰ μῆνα Νοέμβριον ἐψηφίσθη πάλιν μέ τινας τροποποιήσεις ὁ ἀπὸ τοῦ 1882 λειτουργῶν ἐν Ἑλλάδι νόμος περὶ ἐγκρίσεως ἐν τοῖς σχολείοις ἑνὸς μόνου διδακτικοῦ βιβλίου ἐν ἑκάστῳ μαθήματι διὰ διαγωνισμοῦ. Ἀμφιβάλλομεν ἂν ὑπῆρξεν ἄλλος νόμος ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ βασιλείου, ἐναντίον τοῦ ὁποίου νὰ ἐξηγέρθησαν ὡς εἷς ἄνθρωπος οὐ μόνον οἱ ἀντιπροσωπεύοντες παρ' ἡμῖν τὴν παιδαγωγικὴν ἐπιστήμην, ἀλλὰ καὶ σύμπαντες οἱ συγγραφεῖς βιβλίων προεξαρχόντων μάλιστα τῶν συγγραφέων, ὧν τὰ βιβλία ἔτυχον ἐν προηγουμέναις περιόδοις τοῦ προσοδοφόρου προνομίου νὰ κυκλοφορῶσιν ἐπὶ ὅλην τετραετίαν ἐν πᾶσι τοῖς σχολείοις τοῦ Κράτους, σύμπαντες οἱ βιβλιοπῶλαι, σύμπαντες οἱ τυπογράφοι διαμαρτυρόμενοι διὰ τὴν καταστροφήν, ἣν ἐπήνεγκεν αὐτοῖς ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἀπαισίου αὐτοῦ νόμου. Ἀναφοραὶ κατ' ἐπανάληψιν ὑπεβλήθησαν καὶ εἰς τὸν νῦν πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως καὶ εἰς τὸν προκάτοχον αὐτοῦ ὡς καὶ εἰς τὸν πρώην ὑπουργὸν κ. Εὐταξίαν, ὅστις ἀνεπιφυλάκτως μάλιστα συνετάχθη πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ νόμου δηλώσας ὅτι ἤθελε συντελέσῃ ὡς ὑπουργὸς εἰς τὴν κατάργησιν τοῦ νόμου τούτου. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ νῦν πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, καθ' ἃ ἐδήλωσεν καὶ εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς ἐπιστημονικῆς ἑταιρείας καὶ εἰς τὴν ἐπιτροπείαν τῶν συγγραφέων, ἥτις πρὸ μικροῦ ἠξιώθη τῆς τιμῆς νὰ παραστῇ ἐνώπιόν του καὶ νὰ παραστήσῃ καὶ προφορικῶς καὶ δι' ὑπομνήματος τὴν προσγινομένην βλάβην εἰς τὰ σχολεῖα καὶ εἰς τὰ γράμματα διὰ τοῦ νόμου τούτου, ὅστις εἶναι εἶδος πνευματικῆς χρεωκοπίας τοῦ ἔθνους καὶ στείρωσις τῶν πνευματικῶν δυνάμεων αὐτοῦ, φαίνεται ὅτι ἀναγνωρίζει πληρέστατα τὸ δίκαιον τῶν γινομένων ἀντιρρήσεων κατὰ τοῦ νόμου, νομίζομεν ἐπίκαιρον νὰ ἑνώσωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν ἀσθενῆ ἡμῶν φωνὴν καὶ νὰ παρακαλέσωμεν τοὺς κ.κ. βουλευτὰς νὰ μὴ παρίδωσι τὰς γνώμας περὶ τοῦ νόμου τῶν σπουδαιοτάτων παρ' ἡμῖν ἐπιστημονικῶν σωματείων, οἷα εἶναι ἡ Ἐπιστημονικὴ ἑταιρεία, καὶ ὁ Διδασκαλικὸς Σύλλογος, νὰ μὴ παρίδωσι τοὺς κατὰ τοῦ νόμου προβαλλομένους λόγους τῶν συγγραφέων, νὰ μὴ παρίδωσι τὰ δίκαια χιλιάδων τυπογράφων καὶ στοιχειοθετῶν. νὰ μὴ παρίδωσι τὰ δίκαια τῶν πολλῶν ἐκδοτῶν καὶ βιβλιοπωλῶν, ὧν τὴν περιουσίαν δημεύει ὁ Νόμος οὗτος, νὰ μὴ παρίδωσι τέλος τὰ δίκαια τῶν ἐκπαιδευομένων μαθητῶν. Εἶναι δὲ ἀδύνατον νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἡ Κυβέρνησις καὶ ἡ Βουλὴ τῆς Ἑλλάδος ἐκήρυξαν πόλεμον καὶ συνώμοσαν τὴν ἐξόντωσιν τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης, τῶν συγγραφέων διδακτικῶν βιβλίων, τῶν τυπογράφων καὶ στοιχειοθετῶν, τῶν ἐκδοτῶν βιβλίων καὶ βιβλιοπωλῶν, συνώμοσαν τέλος τὴν ὀπισθοδρόμησιν τῆς παιδείας. Καὶ ταῦτα πάντα πρὸς τί; Ἵνα οἱ μαθηταὶ ἀγοράζωσιν δῆθεν εὐθηνότερα τὰ βιβλία των ἢ ἵνα προτιμᾶται τούτων τὸ σχετικῶς δῆθεν καλλίτερον βιβλίον καὶ γίνηται τούτου μόνου χρῆσις, ἀποκλειομένων τῶν ἄλλων. Διότι δύο εἶναι οἱ λόγοι οἱ συνηγοροῦντες ὑπὲρ τοῦ νόμου τούτου τὸ εὔωνον δῆθεν τῶν βιβλίων καὶ ἡ χρῆσις δῆθεν τοῦ καλλίστου τούτων. Καὶ οἱ δύο οὗτοι λόγοι ἀφανίζονται πρὸ τῆς ἀληθείας τῶν πραγμάτων. Ἂς ἐξετάσωμεν ἐπὶ παραδείγματος τὴν τιμήν, ἣν ὁρίζει ὁ Νόμος διὰ τὰ βραβευθησόμενα βιβλία τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ ἂς περιορισθῶμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τὰ ἀλφαβητάρια μόνον.

Κατὰ τὸ ἀπὸ 23 Φεβρουαρίου 1893 Β. Διάταγ-

μα τὸ ἀλφαβητάριον πρέπει νὰ ἔχῃ 8 τυπογραφικὰ φύλλα. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ ἄρθρον 4 τοῦ ΒΡΛ Νόμου ὁρίζεται ἡ τιμὴ ἑκάστου τυπογραφικοῦ φύλλου τῶν διδακτικῶν βιβλίων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου εἰς 8 λεπτά, τὸ ἀλφαβητάριον ἄρα θὰ πωλῆται παρὰ τοῦ συγγραφέως καὶ θὰ ἀγοράζηται παρὰ τῶν βιβλιοπωλῶν ἀντὶ 64 λεπτῶν. Παρακαλοῦμεν τοὺς κκ. βουλευτὰς νὰ ζητήσωσι τοὺς καταλόγους τῶν ἐνταῦθα καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις βιβλιοπωλῶν, ἵνα ἴδωσιν ἂν μέχρι τοῦδε ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ βασιλείου ἐπωλήθη ἢ πωλεῖται ἀλφαβητάριον ἀντὶ τόσον ὑπερόγκου τιμῆς. Τὸ ἀλφαβητάριον π. χ. τοῦ κ. Χ. Παπαμάρκου, ὃ **καθ' ὅλως τυχαίαν σύμπτωσιν** ἔχει σχεδὸν τὸν ὑπὸ τοῦ νόμου ἀπαιτούμενον ἀριθμὸν τῶν τυπογραφικῶν φύλλων καὶ τὸ περιεργότερον καὶ τὰς 42, 500 στοιχεῖα, ὅσα ἀπαιτεῖ τὸ Β. Διάταγμα, διότι ἡ τελειότης τοῦ παραδόξου τούτου Νόμου ὁρίζει καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν γραμμάτων, ἃ θὰ μεταχειρισθῇ ὁ συγγραφεὺς ("Ορα Β. Διάταγμα ἀπὸ 20 Φεβρουαρίου 1893 ἄρθρ. 5.), ἐν ᾧ κατ' ἀρχὰς ἐτήρει τιμὴν ὑψηλὴν ἠναγκάσθη νὰ καταβῇ μέχρι τῶν λεπτῶν 35, ἵνα εὑρίσκῃ κυκλοφορίαν, εἰ καὶ ὁ συγγραφεὺς ὡς γνωστὸν νῦν περιβάλλεται μὲ ἀξίωμα φοβερὸν δεσμεῦον πᾶσαν ἐλευθερίαν τῶν διδασκάλων ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν βιβλίων. Δὲν εἶναι δὲ καθόλου ἀπίθανον ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἐποχῇ, ἔνθα δίκαιον ἔχουσι πάντοτε οἱ προστατευόμενοι ὑπὸ τῆς ἰσχυούσης πολιτικῆς μερίδος καὶ ἄδικον πάντοτε οἱ ἐστερημένοι τῆς προστασίας ταύτης, νὰ ἴδωμεν τὸ ἀλφαβητάριον τοῦ κ. Παπαμάρκου λαμβάνον τὸ γέρας καὶ μὲ τὴν εὐπρόσωπον πλέον τιμὴν τῶν 64 λεπτῶν νὰ γίνῃ ἐπὶ μίαν χρονικὴν περίοδον ἢ καὶ πολλάς, τίς δύναται νὰ ἠξεύρῃ τί κρύπτει τὸ μέλλον ; τὸ ἀναγνωστικὸν βιβλίον τῶν ἑλληνοπαίδων, οἵτινες δὲν κατεδέχοντο πρότερον οὐδὲ ἀντὶ 35 λεπτῶν νὰ τὸ ἀγοράσωσι διὰ λόγους, οὓς αὐτοὶ ἐν τῇ εὐφυΐᾳ των συνῃσθάνοντο, ἀνεπτύξαμεν δὲ ἡμεῖς ἐν τῇ Ἐκπαιδεύσει διὰ μακρῶν πρὸς θυμηδίαν τῶν δημοδιδασκάλων !

Ποῦ εἶναι λοιπὸν ἡ οἰκονομία, ἣν θηρεύει ὁ Νόμος, ἀφ' οὗ τὰ πράγματα μαρτυροῦσι αὔξησιν δαπάνης μέχρι τοῦ διπλασίου. Ἀλλ' ἐπέρχεται τοὐλάχιστον βελτίωσις διὰ τοῦ νόμου τούτου τῶν διδακτικῶν βιβλίων ; Ἐν ἄλλαις λέξεσι ἐν τῷ διαγωνισμῷ τῶν βιβλίων θὰ ἐκλεχθῇ ἆρά γε τὸ σχετικῶς καλλίτερον βιβλίον ; Ὅστις ἐν πεποιθήσει φρονεῖ τὸ τοιοῦτο παραβλέπων πάντα τὰ γινόμενα καὶ ἀποκαλυφθέντα σκάνδαλα, ὁ τοιοῦτος ἂς ἀκούσῃ τὸν ἑπόμενον στίχον τοῦ Ὁμήρου,(Ὀδύσσ. ι. 273.),ὅστις πολὺ ἁρμόζει ἐνταῦθα·

Νήπιός εἰς, ὦ ξεῖν', ἢ τηλόθεν εἰλήλουθας !

Οὐχὶ μόνον δὲν θὰ προτιμηθῶσι τὰ καλλίτερα βιβλία, ἀλλὰ θὰ πολεμηθῶσι καὶ θὰ δυσφημισθῶσι, ἂν συμπέσῃ οἱ κριταὶ νὰ εἶναι τοῦ ἄλλου κόμματος εἴτε τοῦ πολιτικοῦ εἴτε τοῦ φιλολογικοῦ. Θὰ βραβευθῶσι δὲ ἀναιδῶς, ἀναιδέστατα τὰ βιβλία τῶν φίλων, τῶν συμπολεμιστῶν, τῶν ὁμοφρόνων εἴτε εἶναι καλὰ εἴτε ὄχι, θὰ ἀπορριφθῶσι δὲ τὰ βιβλία τῶν ἐχθρῶν, τῶν ἀντιθέτων καὶ ἂν εἶναι τὰ ἄριστα πάντων. Ὅστις λέγει τὸ ἐναντίον ἢ ἀπατᾶται ἢ ψεύδεται.

Ἀφ' οὗ λοιπὸν οὔτε τὸ εὔωνον οὔτε τὸ σχετικῶς τέλειον διὰ τοῦ διαγωνισμοῦ κατορθοῦται, πρὸς τί ἡ τόση ἐπιμονὴ τῆς Κυβερνήσεως νὰ διατηρῇ ἐν ἰσχύϊ νόμον τὰ μάλιστα ἐπιζήμιον καὶ εἰς σχολεῖα καὶ εἰς ἀνθρώπους ; Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὁ νόμος εἶναι κατ' ἀρχὴν σόλοικος, ἀπεδείχθη καὶ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ κατὰ τὰς προηγουμένας περιόδους διὰ τὰ ἡμέτερα ἤθη ὅλως ἀνοίκειος, εἰ καὶ ὁ νομοθέτης τῶν προηγουμένων περιόδων εἶχε λάβῃ τὰς δυνατὰς προφυλάξεις κατὰ πάσης καταχρήσεως. Οὕτω π. χ. πρότερον οἱ κριταὶ τῶν βιβλίων δὲν ἐξελέγοντο ἀμέσως ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου, ἀλλ' ὑπὸ ἐπιτροπείας ἐκ καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ἐκ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Πολυτεχνείου, ἐκ Γυμνασιαρχῶν, ἐκ Διευθυντῶν Διδασκαλείων ἀποτελουμένης καὶ οὕτως ὑπῆρχεν ἱκανὴ ἐγγύησις ὅτι θὰ ἐξελέγοντο οἱ σχετικῶς κρείττονες ἐκ τῶν πρὸς τοιαύτην ἐργασίαν ἁρμοδίων. Ἀλλὰ καὶ τὸ καλὸν τοῦτο, δὲν ἠξεύρομεν διὰ τίνα λόγον, διὰ τῆς περυσινῆς τοῦ νόμου τροποποιήσεως ἤρθη καὶ οὕτω μετέπεσεν ὅλον τὸ βάρος τῆς ἐκλογῆς τῶν κριτῶν καὶ τῆς εὐθύνης πρὸς τοῦτο εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, ὅπερ νῦν δύναται νὰ διορίζῃ κριτὴν τῶν βιβλίων οἱονδήποτε θέλει, χωρὶς νὰ δεσμεύηται πρὸς τοῦτο ὑπὸ ὡρισμένων προσόντων. Καὶ δὲν ἀρνοῦμαι εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῆς Παιδείας τὴν προσήκουσαν ἀρετήν, ἀλλ' ἡ ἀρετὴ μόνη δὲν ἀρκεῖ νὰ ὑπερνικήσῃ πάσας τὰς δυσχερείας, καὶ νομίζομεν ὅτι κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν κριτῶν νῦν θὰ ἐπιδράσωσιν πολὺ περισσότερον ἄλλα αἴτια ὅλως ἄσχετα πρὸς τὴν παιδείαν ἢ πρότερον. Ἀλλ' εὐθὺς ὡς δεχθῶμεν τοῦτο, τότε τὰ ἀποτελέσματα τοῦ διαγωνισμοῦ τῶν βιβλίων ἐπηρεαζόμενα ὑπὸ λόγων ὅλως ἐξωτερικῶν, θὰ εἶναι τοιαῦτα, ὥστε θὰ φέρωσι βλάβην καὶ ὀπισθοδρόμησιν εἰς τὴν παιδείαν. Περισσότερα δὲν λέγομεν.

Ἀλλὰ πλὴν τῶν τροποποιήσεων τούτων τοῦ νόμου τῶν βλαβερῶν, συνέβη καὶ ἄλλο τι ἔτι σκανδαλωδέστερον κατὰ τὴν προκήρυξιν τοῦ διαγωνισμοῦ τῶν βιβλίων, ὅπερ εὐθὺς τότε ἐπεκρίναμεν, καλὸν δὲ νομίζομεν νὰ ἐπαναλάβωμεν καὶ σήμερον, διότι ὑπολαμβάνομεν αὐτὸ ἄξιον τῆς προσοχῆς τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους. Ἡ προκήρυξις κατήργησε τὸ σύστημα τὸ παιδαγωγικὸν τὸ ἄριστον, ὅπερ ὡς βάσιν εἶχε τὴν διὰ τῆς ἱστορίας τῶν πατέρων ἡμῶν μόρφωσιν τῶν Ἑλληνοπαίδων καὶ ὅπερ ἐφηρμόσθη ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ 1878 μέχρι σήμερον εὐδοκιμῆσαν τὰ μάλιστα καὶ γενόμενον ἀσπαστὸν καὶ παρὰ γονέων καὶ παρὰ διδασκάλων καὶ παρὰ πολιτῶν καὶ παρὰ μαθητῶν καὶ εἰσήγαγε σύστημα ἀδόκιμον, οὐδαμοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ὑπάρχον, σύστημα ὅπερ ἐγέννησε ἡ παιδαγωγικὴ ἀμάθεια καὶ ἐξέθρεψεν ἡ βία καὶ ὁ φόβος, σύστημα ὅπερ ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς ἐκπαίδευσιν μόνον ζῴων, ἐὰν ταῦτα ἠδύναντο νὰ μάθωσι τὴν ἀνάγνωσιν, διότι κατ' ἐξοχὴν περὶ ζῴων ζητεῖ νὰ γίνηται ἐν τοῖς βιβλίοις λόγος. (1) Περὶ τούτου δύναται νὰ πεισθῇ πᾶς τις καὶ ἐκ τῆς προκηρύξεως τοῦ Ὑπουργείου, ἀλλὰ καλλίτερον ἐκ τοῦ ἀλφαβηταρίου καὶ τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων τοῦ κ. Παπαμάρκου, ὧν τὴν ἐνίσχυσιν καὶ ἐπικράτησιν φανερῶς καὶ ἀπροκαλύπτως ἐζήτησε ἡ προκήρυξις, ἡ συνταχθεῖσα παρὰ τοῦ κ. Παπαμάρκου, ὑπογραφεῖσα δὲ ὅλως ἀνυπόπτως ὑπὸ τοῦ τότε Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ὅστις οὕτω ἐγένετο θῦμα ἀξιοκατακρίτου ἀπάτης. Τίς δὲ ἡ ἀξία τῆς προκηρύξεως ταύτης τοῦ ὑπουργείου, βλέπει ὁ ἀναγνώστης ἐκ τῆς κατωτέρω δημοσιευομένης ἀναλύσεως αὐτῆς.

Ἀλλ' ἂν ἡ Βουλὴ παραβλέπουσα πάντας τοὺς ἄνω μνημονευθέντας λόγους φρονεῖ ὅτι πρέπει νὰ ἀφήσῃ τὸν Νόμον ἐν ἰσχύϊ, τότε δίκαιον εἶναι νὰ παραχωρήσῃ τοὐλάχιστον εἰς τοὺς συγγραφεῖς τὴν ζητηθεῖσαν παράτασιν ἐπὶ 8 ἢ 10 μῆνας ἀκόμη, πρὸς παρασκευὴν τελείων βιβλίων καθ' ὅσον δὲν ἦτο δυνατόν, ἀφ' οὗ ὁ πρώην Ὑπουργὸς διεβεβαίου ὅτι θὰ κατήργει τὸν Νόμον, νὰ γίνῃ ἐργασία ἐπιμελὴς ὑπὸ ὅρους τοσοῦτον ἀβεβαίους. Τὸ τοιοῦτο, ἐν ᾧ θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν συγγραφὴν καλλιτέρων βιβλίων, θὰ ἐπιτρέψῃ καὶ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, ἀναγνωρίζον πλέον τὸ σφαλερὸν τῆς προκηρύξεως τῶν δικακτικῶν βιβλίων τῶν δημοτικῶν σχολείων, νὰ ἐπανορθώσῃ τὰ πεπλημμελημένα καὶ ἐπαναφέρῃ ἐν ἰσχύϊ τὸ ἄριστον παιδαγωγικὸν σύστημα πρὸς ἐθνικὴν μόρφωσιν τῶν Ἑλληνοπαίδων, ὅπερ κατέστη ἀγαπητὸν εἰς πάντα τὸν Ἑλληνισμὸν λειτουργοῦν ἤδη ἀπὸ τὰ 1878, καὶ ἀποσκορακίζον τὸ ἀδόκιμον καὶ θνησιγενές, καθ' οὗ ἐξηγέρθησαν καὶ διδάσκαλοι καὶ μαθηταὶ καὶ πολῖται πάσης τάξεως μὴ ἀνεχόμενοι νὰ ἀναγινώσκωσι τὰ τέκνα των μωρὰ καὶ ἄσεμνα πράγματα.

(1) Ἵνα λάβῃ δὲ ὁ ἀναγνώστης μίαν ἰδέαν τῆς σκαιότητος ἀπειροκαλίας, ἥτις διήκει διὰ τῶν θαυμασίων Παπαμαρκείων βιβλίων, δι' ἃ γελῶσι καὶ οἱ παντοπωλῶν παῖδες, ἃς ἐπιτραπῇ ἡμῖν νὰ ἀναγράψωμεν ἐνταῦθα μίαν μόνον περίοδον ἐκ τῶν βιβλίων, ἅπερ ὁ κ. Παπαμάρκου ἐκάλεσε «θεόσδοτον εὐτύχημα τῶν Ἑλληνοπαίδων. «Ὅταν, γράφει, ὁ σκύλος συναντᾷ κανὲν δένδρον ἢ καμμίαν πέτραν, **αἴρει τὸ σκέλος καὶ οὐρεῖ**», ὅτι ὁ σκύλος τεκνοποιεῖ καὶ μὲ τοὺς θῶας καὶ μὲ τοὺς λύκους σκυλάκια φοβερώτατα» ! ! ! Ὅρα Χ. Παπαμάρκου, Ἀναγνωσματάριον Δ. σελ. 83. Ἀλλ' ἐν ᾧ μετὰ κυνικῆς θρασύτητος καὶ ἰδιαιτέρας αὐταρεσκείας ἀσμενίζει εἰς συλλήψεις ζώων καὶ εἰς τὸν τρόπον τῆς οὐσήσεως αὐτῶν, δὲν ἠδυνήθη ὁ ἐπιδέξιος οὗτος πατριώτης οὐδὲ μίαν λέξιν νὰ γράψῃ ἐν τοῖς βιβλίοις του καὶ περὶ πατρίδος. Τί λέγω ; καὶ αὐτὴ ἡ λέξις πατρὶς δὲν ἀπαντᾷ παρ' αὐτοῖς.

Τὸ ποιὸν τῆς προκηρύξεως τῶν βιβλίων πρὸς χρὸς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων.

—

Ἐν τῷ παραρτήματι τοῦ φύλλου τῆς Κυβερνήσεως ἀπὸ ἡμερομηνίας 25 Φεβρουαρίου ἐδημοσιεύθη προκήρυξις πρὸς συγγραφὴν βιβλίων διὰ τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν, ἧς τὸ ἄρθρον 2 αὐταῖς λέξεσιν ἔχει ὧδε·

« Ἀναγνωστικὰ βιβλία διὰ τοὺς μαθητὰς ἀμφοτέρων τῶν φύλλων, **ἄνευ εἰκόνων**, περιέχοντα Αἰσωπείους μύθους, περιγραφὰς καὶ βίους ζῴων καὶ φυτῶν, περιγραφὰς τῆς φύσεως, παροιμίας, γνωμικά, ποιήματα καὶ διηγήματα διὰ γλώσσης ἁπλῆς καὶ γνησίας Ἑλληνικῆς καλλύνοντα τὰς ψυχὰς τῶν μαθητευόντων παίδων ΚΑΤΑ ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΩΝ ΕΠΙ ΤΩΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΔΕΚΑΕΤΙΩΝ ΠΑΝΤΑΧΟΥ ΤΟΥ ΠΕΠΟΛΙΤΙΣΜΕΝΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΝΤΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ.»

Ἡ προκήρυξις μᾶς παραπέμπει εἰς τὸ παράδειγμα τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, διὰ νὰ μάθωμεν ὁποῖα πρέπει νὰ εἶναι τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία τῶν μαθητῶν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Ἂς ἀκολουθήσωμεν τὴν συμβουλὴν αὐτὴν τῆς ἀνωτάτης σχολικῆς ἀρχῆς, ἀφ' οὗ οὔτε αὐτὴ ἔχει ἢ θέλει νὰ ἔχῃ ἰδίας περὶ τοῦ πράγματος πεποιθήσεις, ὡς εἶναι δίκαιον καὶ πρέπον, οὔτε εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ παρ' ἡμῖν καθιδρύματα, οἷα εἶναι τὸ ἐθνικὸν ἡμῶν Πανεπιστήμιον καὶ τὰ Διδασκαλεῖα τοῦ Κράτους, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ὁποίων ὑπάγεται ὁ καθορισμὸς τῶν διδακτέων ἐν τοῖς σχολείοις μαθημάτων ὡς καὶ ἡ μέθοδος τῆς διδασκαλίας αὐτῶν, ἐπιτρέπει νὰ ἔχωσιν ἰδίας περὶ τοῦ πράγματος γνώμας καὶ πεποιθήσεις. Καὶ πρῶτον ἂς ἐπισκεφθῶμεν τὸ ἐξέχον σήμερον μάλιστα ἐπὶ παιδείᾳ καὶ τελειότητι τῶν σχολείων πάντων τῶν πεπολιτισμένων Κρατῶν, τὴν Γερμανίαν, ἣν μάλιστα λέγουσιν ὅτι ἔχουσιν ὡς ὑπόδειγμα οἱ τὰ τῆς δημοτικῆς ἡμῶν Ἐκπαιδεύσεως διευθύνοντες. Ἐν ἐπισήμῳ τεύχει τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας τῆς Πρωσσίας καλουμένῳ « Allgemeine Bestimmungen » εὑρίσκομεν ἐν ἄρθρῳ 26 τὰ ἑξῆς περὶ ἀναγνωσματαρίου γεγραμμένα.

«Τὸ ἀναγνωσματάριον δὲν εἶναι μόνον πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ἀναγνώσεως, ἀλλὰ καὶ πρὸς κατανόησιν τῶν περιεχομένων ἐν αὐτῷ ἐκλεκτῶν τεμαχίων, ἐξ ὧν κατ' ἔτος πρέπει νὰ ἐξηγῶνται περὶ τὰ 30. — Πρέπει δὲ τὸ ἀναγνωσματάριον νὰ ἔχῃ λαϊκὸν χαρακτῆρα καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ νὰ συντελῇ εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν μαθητῶν, ὅπερ εἶναι καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ σχολείου. Μάλιστα δὲ προτιμητέα εἶναι ἐκεῖνα τὰ ἀναγνωσματάρια, ἃ ἔχουσι καλὴν γλῶσσαν καὶ δὲν περιέχουσιν οὐδὲ ἐν τοῖς ἱστορικοῖς καὶ **φυσιογνωστικοῖς τεμαχίοις ἰδέας τοῦ ἐκδότου ἐργασίας, ἀλλ' ἀποσπάσματα ἐκ τῶν ἀ.**

ρέστων παρ' ἡμῖν λαϊκῶν συγγραμμάτων τῶν ἡμετέρων κλασικῶν συγγραφέων».

Ἀκούετε, κ. Ὑπουργὲ τῆς Παιδείας, τί λέγει ὁ πεπολιτισμένος κόσμος, πρὸς ὃν παραπέμπετε ἡμᾶς διὰ νὰ ἴδωμεν ὁποῖά τινα πρέπει νὰ ὦσι τὰ ἀναγνωσματάρια; Νὰ μὴ εἶναι περιγραφαὶ καὶ βίοι ζῴων καὶ φυτῶν ἀνθρώπων, οἵτινες πρώτην φορὰν λαμβάνουσιν ἀνὰ χεῖρας γραφίδα καὶ στεροῦνται τῆς διανοητικῆς ἐκείνης δυνάμεως καὶ ἐμπνεύσεως, ἥτις καθιστᾷ τὰ ἔργα δημοτικὰ καὶ διδακτικά, ὡς δύνασθε νὰ ἴδητε ἐν Ἀναγνωσματαρίοις ἀνθρώπων παρὰ τὸν ὑπουργικὸν ἡμῶν θρόνον καθημένων καὶ ἀπολαυόντων τῆς ὑπουργικῆς ἡμῶν ἐκτιμήσεως καὶ ἀγάπης, ἀλλὰ νὰ εἶναι τεμάχια κατάλληλα ἐξ ἐθνικῶν συγγραφέων κλασικῶν, νὰ μὴ ἔχῃ δὲ ὁ ἐκδότης τῶν ἀναγνωσματαρίων, εἰ δυνατόν, οὐδὲ ἓν ἰδικόν του· διότι οἱ Γερμανοὶ διὰ τῶν Ἀναγνωσματαρίων ζητοῦσι νὰ γνωρίσωσι τοὺς κλασικοὺς αὐτῶν συγγραφεῖς καὶ ποιητὰς εἰς τὸν λαὸν καὶ δι' αὐτῶν νὰ μορφώσωσιν αὐτὸν θαυμαστὴν τῆς Γερμανίας καὶ φίλον ἕτοιμον ὑπὲρ αὐτῆς τὰ πάντα ἐν ἑκάστῃ στιγμῇ νὰ θυσιάζῃ. Διὰ τοῦτο βλέπομεν καὶ εἰς τὸ τέλος ἑκάστης περικοπῆς καὶ τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως, ἐξ οὗ λαμβάνων ὁ διδάσκαλος ἀφορμὴν ἀναπτύσσει εἰς τοὺς μαθητὰς ἐκτενῶς τὸν βίον αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι βλέπομεν ἡμεῖς εἰς τὰς πεπολιτισμένας χώρας γινόμενον, ὅπερ τὸ Σ. Ὑπουργεῖον παρεῖδε καὶ ὅπερ ἀς ἐπιτραπῇ ἡμῖν νὰ ἐξάρωμεν, διότι εἶναι τὸ σπουδαιότατον συστατικόν, ἡ οὐσία αὐτὴ τοῦ Ἀναγνωσματαρίου, νὰ εἶναι δηλ. **ἐθνικὸν βιβλίον** ἤτοι νὰ περιέχῃ πράγματα ἀναφερόμενα εἰς τὸ Γερμανικὸν ἔθνος, ἐξαίροντα τὰς καλὰς αὐτοῦ ἰδιότητας, ἐπαινοῦντα τὸν βίον του, τὴν χώραν του, τὰ ἤθη του, τὰ ἔθιμά του, τὴν ἐκκλησίαν του κ.τ.λ.κ.τ.λ. Διατί λοιπὸν δὲν ζητεῖτε, καὶ ἡμεῖς, Κύριε Ὑπουργέ, τοιοῦτο Ἀναγνωσματάριον; Δὲν σᾶς ἀρέσκει νὰ βλέπητε τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν ἔχοντα ἐθνικὸν φρόνημα καὶ διὰ τοῦτο ἀφαιρεῖτε ἀπὸ τὰς χεῖρας αὐτοῦ τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Ἡρόδοτον, **ἀφαιρεῖτε τὴν ἱστορίαν τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ σύμπασαν**, καὶ ἐπιτρέπετε ἀκώλυτον κυκλοφορίαν βιβλίων, ὧν ἡ μόνη ἀρετὴ εἶναι νὰ ἀπομωραίνωσι τοὺς ἀνθρώπους; Τὸ πρᾶγμα τοῦτο, κ. Ὑπουργέ, εἶναι λίαν σπουδαῖον, ἴσως τὸ σπουδαιότατον πάντων τῶν ζητημάτων τῆς δημοτικῆς ἡμῶν ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐπιτρέψατε Ὑμῖν ἐπ' ὀλίγον νὰ Σᾶς ἀπασχολήσωμεν. Διότι ἐπιθυμοῦμεν νὰ πεισθῆτε ὅτι ἡμεῖς οἱ δαπανῶντες χρήματα, στερούμενοι τοῦ ἄρτου μας, ἵνα ἐπικρίνωμεν ὀλέθρια καὶ ἀκατάστατα ἔργα πάντα τείνοντα νὰ βλάψωσι τὴν παίδευσιν καὶ τὴν εὐημερίαν τοῦ ἔθνους ἡμῶν, πράττομεν τοῦτο ὑπὸ εἰλικρινοῦς ἀγάπης πρὸς τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἐγεννήθημεν καὶ ἐν ᾧ θὰ ἀποθάνωμεν καὶ παρρησίᾳ ὁμολογοῦμεν ὅτι θλιβόμεθα λίαν βλέποντες Ὑπουργοὺς τῆς πατρίδος ἡμῶν, ὧν τὴν φιλοπατρίαν οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ, παραπλανωμένους καὶ γινομένους ἄκοντας ὄργανα καταστροφῆς τῆς πατρίδος αὐτῶν, ἣν ποθοῦσι διακαῶς νὰ ὠφελήσωσιν. Ἰδοὺ δὲ τί λέγει ὡς πρὸς τὸ προκείμενον ζήτημα ὁ μέγας τῆς Γερμανίας παιδαγωγός, Diesterweg Wegweiser τομ. 2. σελ. 161.

« *Τὸ Ἀναγνωσματάριον τῶν σχολείων ἡμῶν πρέπει νὰ εἶναι Γερμανικὸν βιβλίον δηλ. νὰ εἶναι βιβλίον* **πατριωτικὸν** (das Lesebuch soll ein deutsches Buch sein will sagen, es muss ein patriotisches Buch sein). Τὰ ἐν αὐτῷ ἐκτιθέμενα πρέπει νὰ καθιστῶσιν εἰς τοὺς μαθητὰς γνωστὰ κατ' ἐξοχὴν **ἐθνικὰ πράγματα**, ὁ δὲ τρόπος τῆς παραστάσεως αὐτῶν εἴτε ἐν πεζῷ εἴτε ἐν ποιητικῷ λόγῳ γίνεται, νὰ εἶναι ἐπίχαρις καὶ θελκτικός. Βεβαίως ἀποδοκιμάζω τὰ προσποιητὰ πάθη καὶ τὴν ἀλαζονίαν καὶ τὰ ψεύδη, ἀλλ' ἡ δόξα τῆς πατρίδος ἡμῶν, τὰ ἀληθῆ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν αὐτῆς κατορθώματα, ἡ χώρα ἡμῶν καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς *πρέπει νὰ παραξαθῶσι εἰς τὰς ψυχὰς τῶν παίδων κατὰ τὸν ἐπίχαριν τρόπον τῆς ἀντιλήψεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν ποιητῶν αὐτῆς καὶ συγγραφέων*. Τὸ διὰ τοὺς παῖδας προωρισμένον ἀναγνωσματάριον πρέπει ἀπροκαλύπτως (ganz entchieden) *νὰ φέρῃ τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα* καὶ νὰ φαίνηται ἐν αὐτῷ ἀριδήλως τὸ αἴσθημα τῆς ἑνότητος εἰς πράγματα ἐθνικά. **Ὁ αὐξανόμενος Γερμανὸς πρέπει νὰ ἀνατραφῇ καὶ μορφωθῇ Γερμανικῶς.** (Der heranwachsende deutsche Mensch soll deutsch erzogen und gebildet werden). Τὸ πρῶτον ἀναμένομεν παρὰ τῆς οἰκογενείας, τὸ δεύτερον παρὰ τῶν σχολείων οὐχὶ διὰ λέξεων καὶ φράσεων, ἀλλὰ διὰ παραστάσεως τῶν πραγμάτων καὶ κατορθωμάτων τῆς ἡμετέρας πατρίδος, οἷα ἀπεικονίζονται βεβαίως καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀλλὰ πολὺ περισσότερον ἐν τοῖς συγγραφεῦσι τοῦ ἔθνους ἡμῶν, ἐν τῇ κρήνῃ ταύτῃ τῇ ἀφθόνῳ καὶ ἀενάῳ, ἐν ᾗ εὑρίσκεται ὑψηλή, ἐξευγενίζουσα πραγματικότης καὶ ἐνθουσιάζουσα ἰδανικότης. Ἐκ τῆς κρήνης ταύτης πρέπει νὰ ποτισθῶσι καὶ τραφῶσι καὶ οἱ μικροὶ καὶ οἱ μεγάλοι Γερμανόπαιδες ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Αὐτὸ εἶναι μία τῶν μεγίστων ἀρετῶν τοῦ ἀναγνωσματαρίου, ἂν μὴ ἡ μεγίστη πασῶν, εἰς ὃ ἀναγνωρίζομεν ἡμεῖς μεγάλην ἀποστολήν. Θέλομεν ἐν αὐτῷ συλλογὴν ἀρίστων τεμαχίων καὶ ἐμμέτρου καὶ πεζοῦ λόγου πρὸς παντοίους σκοποὺς ἀποβλεπόντων, διατεταγμένων δὲ καταλλήλως κατὰ τὰς τάξεις καὶ κατὰ τὰ γένη τῶν μαθητῶν.»

Ἠξεύρετε, Κύριε Ὑπουργέ, τίς εἶνε ὁ Diesterweg, ὁ γράφων ταῦτα; ὁ ἥρως τῆς δημοτ. Ἐκπαιδεύσεως ἐν Γερμανίᾳ, ὁ ἀδυσωπήτως διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς γραφίδος ἀγωνισθεὶς ὑπὲρ τελειοτέρας τῶν δημοτ. σχολείων λειτουργίας, ὁ ἐμψυχώσας καὶ ἀναδείξας αὐτοτελεῖς τοὺς διδασκάλους, ὁ προμαχήσας ὑπὲρ τελειοτέρας τῶν δημοδιδασκάλων μορφώσεως ἐν Διδασκαλείοις, ὁ ἀνὴρ, πρὸς ὃν ἀπεδόθη

ὁ τιμητικὸς τίτλος Praeceptor Germaniae καὶ πρὸς ὃν ἡ πατρίς του εὐγνωμονοῦσα ἀνήγειρεν ἐν Mörs ἀνδριάντα! Τί λέγει περὶ πάντων τούτων ὁ ἐν Ἑλλάδι σύμβουλος τῆς δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως, ὅστις μᾶς παραπέμπει εἰς τὸ παράδειγμα τῶν πεπολιτισμένων Κρατῶν, ἔνθα εὑρίσκομεν πράγματα ὅλως ἀντίθετα πρὸς ὅσα αὐτὸς συμβουλεύει καὶ πράττει, πράγματα κηρύττοντα μεγαλοφώνως τὴν καταδίκην του;

Ἀλλ' ἂς προσαγάγωμεν καὶ δεύτερον μάρτυρα ἀξιόπιστον τὸν Chr. Schumann, ὃν ὁ κ. τμηματάρχης μανθάνομεν τιμᾷ ὑπὲρ πάντα ἄλλον, νὰ εἴπῃ καὶ αὐτὸς τί γίνεται ἐν Γερμανίᾳ πρὸς τὸ ζήτημα τῶν ἀναγνωσματαρίων. Οὗτος ἐν τῇ Παιδαγωγικῇ του τομ. 2 σελ. 261, ἣν ἔχουσι τα Διδασκαλεῖα τῆς Γερμανίας ὡς ὁδηγὸν κατὰ σύστασιν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, λέγει τὰ ἑξῆς·

«Τὸ ἀναγνωσματάριον εἶναι παρὰ τὴν ἁγίαν Γραφὴν, τὸ σπουδαιότατον βιβλίον τῆ δημοτικοῦ σχολείου. **Περιέχει δὲ τοῦτο κατ' ἐκλογὴν τὰ ἄριστα μέρη τοῦ πνευματικοῦ θησαυροῦ τοῦ ἔθνους ἡμῶν** καὶ οὕτως ἀποβαίνει γνήσιον τοῦ λαοῦ βιβλίον καὶ πυρὴν τῆς γλωσσικῆς αὐτοῦ μορφώσεως. Ἐν αὐτῷ πρέπει νὰ περιέχηται, ὡς λέγει ὁ Voss, «πᾶν ὅτι ὁ παῖς ἀναγινώσκει μὲ τέρψιν καὶ ὁ γέρων μὲ κατάνυξιν.» Τοιοῦτο βιβλίον ἀγαπητὸν εἰς τοὺς παῖδας γινόμενον, ὅπερ δὲν εἶναι δύσκολον, ἐὰν γίνηται αὐτοῦ ὀρθὴ χρῆσις, θὰ παραμείνῃ τοιοῦτο καὶ θὰ ἀναγινώσκηται παρ' αὐτῶν εὐχαρίστως καὶ κατ' ἐπανάληψιν καὶ ὅταν οὗτοι ἀποτελέσωσι κατόπιν ἰδίαν οἰκογένειαν. Διὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Χριστιανικοῦ καὶ ἐθνικοῦ καὶ κλασικοῦ, ὅπερ πνέει δι' αὐτοῦ, θὰ ἐξαπλῶται καὶ κλασικοῦ, ὅπερ πνέει δι' αὐτοῦ, θὰ ἐξαπλῶται ἀνυπολόγιστος εὐλογία εἰς τὸ ἔθνος. Ἡμεῖς οἱ Γερμανοὶ κατέχομεν ἀπαράμιλλον θησαυρὸν κλασικῶν συγγραμμάτων κατὰ τὰ διάφορα τοῦ λόγου εἴδη καὶ ἐκ τοῦ θησαυροῦ τούτου πρέπει νὰ τρέφηται πᾶσα καρδία ἐπιδιώκουσα ἐλευθερίαν μόρφωσιν. Διότι τὸ νὰ ἀποφεύγῃ τις τὸ χυδαῖον καὶ νὰ τρέπηται εἰς τὸ εὐγενὲς καὶ καλὸν μαρτυρεῖ νοῦν καὶ καλαισθησίαν. Τὸ ἀναγνωσματάριον δὲ τοῦτο πρέπει οὐ μόνον ποιήματα τῶν κορυφαίων παρ' ἡμῖν ποιητῶν νὰ περιέχῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν πεζῷ λόγῳ (καὶ τὸ μέρος μάλιστα τοῦτο πρέπει νὰ ἦναι τὸ ἐπικρατέστερον) νὰ περιέχῃ τὰ ἄριστα μέρη ἐκ τῶν μεγάλων ἡμῶν συγγραφέων, ἐν οἷς νὰ ἀπεικονίζηται μετὰ ζωῆς καὶ χάριτος ἡ Γερμανικὴ χώρα καὶ ὁ Γερμανικὸς βίος. Ἐνταῦθα δὲ ἀνήκουσι καὶ πραγματεῖαι μεγάλων ἀνδρῶν ἀναφερόμεναι εἰς τὴν φυσιογνωμίαν, εἰς τὴν γεωγραφίαν καὶ εἰς τὴν **Ἱστορίαν** καὶ εἰς τὰ ἄλλα θετικὰ καλούμενα μαθήματα».

Αὐτὰ λέγουσιν ἡμῖν τὰ ἐπίσημα κείμενα τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας τῆς Πρωσσίας, ὡς καὶ τὰ βιβλία τὰ ὑφηγούμενα ἐν Γερμανίᾳ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ παιδαγωγικοῦ συστήματος ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις τῆς χώρας. Ἠδυνάμεθα δὲ ἄλλων καὶ ἐπιστημόνων γνώμας τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν λεγόντων νὰ καταλέξωμεν. Ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι οὐδενὸς ἄλλου μάρτυρος ἔχομεν ἀνάγκην. Ἂν δὲ βλέψωμεν καὶ εἰς τὰ ἀναγνωσματάρια τὰ ἐν χρήσει ἐν τοῖς σχολείοις τῶν διαφόρων χωρῶν τῆς Γερμανίας ὑπάρχοντα, εὐθὺς πειθόμεθα ὅτι ταῦτα εἶνε ἐφαρμογὴ ἀκριβὴς τῶν γενικῶν αὐτῶν ἀρχῶν. Δῆλον ὅτι ταῦτα οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ συλλογὴ διαφόρων ἀποσπασμάτων τοῦ πεζοῦ καὶ ἐμμέτρου λόγου τῶν δοκίμων τῆς Γερμανίας συγγραφέων. Τοιαῦτα ἀνωγνωσματάρια ἔχοντες πρόχειρα δυνάμεθα νὰ ἐπιδείξωμεν εἰς πάντα θέλοντα καὶ ἐξ αὐτοψίας νὰ σχηματίσῃ γνώμην περὶ τῶν ἀληθῶς ἐν Γερμανίᾳ συμβαινόντων. Οὕτω τὸ ἀναγνωσματάριον τοῦ Lüben ἀριθμεῖ ἀποσπάσματα ἐξ 76 καὶ πλειόνων συγγραφέων, τοῦ Kehr ἐξ 80, τὸ τοῦ Seltsan ἐκ 200 καὶ πλέον καὶ ἄλλα ἄλλων ἐκ περισσοτέρων ἢ ὀλιγωτέρων συγγραφέων εἰλημμένα.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἀναγκαζόμεθα ἐκ τῆς προκηρύξεως δύο τινὰ νὰ ὑποθέσωμεν ἢ ὅτι οἱ συντάξαντες αὐτὴν ἀγνοοῦσι καθ' ὁλοκληρίαν τὰ γινόμενα ἐν ταῖς **πεπολιτισμέναις** χώραις, δίδουσι ὅμως τοιαύτην διατύπωσιν, ἵνα προσποιηθῶσι πολυμάθειαν καὶ ἐκπλήξωσι καὶ ἀπατήσωσι τοὺς μὴ καταγινομένους μὲ παιδαγωγικὰ ζητήματα, οὓς θεωροῦσιν εὐπτοήτους καὶ εὐαπατήτους ὑπὸ τοιαύτης μεγαλορρημοσύνης· ἢ γινώσκουσι μὲν τὰ τοιαῦτα, ἐν γνώσει ὅμως διαστρέφουσι τὴν ἀλήθειαν, ἵνα δικαιολογήσωσί τινα ἀπό τινος χρόνου κυκλοφοροῦντα ἀναγνωσματάρια καὶ οὕτως ἐξασφαλίσωσιν αὐτοῖς τὴν λῆψιν τοῦ βραβείου, προκαταλαμβάνοντες τὴν κοινὴν γνώμην ὅτι τὰ βιβλία αὐτὰ εἶναι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῶν ἀναγνωσματαρίων τῶν **πεπολιτισμένων** χωρῶν γεγραμμένα καὶ ἄξια τῆς ἀποκλειστικῆς κυκλοφορίας καθ' ἅπαν τὸ Ἑλληνικόν. Ἀλλ' εἴτε τὸ ἓν εἴτε τὸ ἄλλο ἀληθεύει, τὸ πρᾶγμα δὲν συμβιβάζεται καθόλου μὲ τὴν σοβαρότητα τῆς θέσεως τῆς ὑψηλῆς τοῦ Ὑπουργείου.

Ἐν Ἑλλάδι διετυπώθη σύστημα ἐκπαιδευτικὸν διὰ τὸν λαὸν ἐθνικὸν παρ' ὅλων τῶν παιδαγωγικῶν ἀνδρῶν τῆς χώρας πάντων συμφώνων, οἷον Χρίστου Παπαδοπούλου, καθηγητοῦ τῆς φιλοσοφίας καὶ παιδαγωγικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, Μιχαὴλ Σακελλαροπούλου, Γ. Παπασωτηρίου, Θ. Μιχαλοπούλου, πάντων Διευθυντῶν Διδασκαλείων ἐν Ἑλλάδι, Βλ. Σκορδέλη, Μ. Βρατσάνου, Στ. Ρώση, Δημ. Ὀλυμπίου, Γεωργίου Ἀποστολίδου, Κ. Τσιούλκα, Π. Π. Οἰκονόμου καὶ ἐφηρμόσθη, ἐκδοθέντων πάντων τῶν πρὸς τοῦτο χρησίμων βιβλίων καὶ πρὸς χρῆσιν τῶν διδασκάλων καὶ πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν ἐπὶ 15 ἔτη μέχρι τοῦ 1893, γινόμενον πανταχοῦ μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀποδεκτὸν παρ' ἅπασι τοῖς ἀνθρώποις, ὅπου λαλεῖται ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐπιδιώκει ἐθνικὴν καὶ τελείαν μόρφωσιν διὰ κλασικῶν ἀρχαίων συγγραφέων, μάλιστα δὲ πάντων τοῦ Ὁμήρου καὶ Ἡροδότου. Πρὸς

τὸν σκοπὸν τοῦτον παρεσκευάσθησαν ἐκ τῶν συγγραφέων τούτων ἀναγνωσματάρια καὶ παρὰ τῶν διδασκάλων καὶ παρὰ τῆς πολιτείας ἀναγνωρισθέντα ὡς κατάλληλα καὶ βραβευθέντα. Περίεργον δὲ ὅτι τὰ βιβλία αὐτὰ θεωροῦνται καὶ ἐν Γερμανίᾳ παρὰ διασήμων παιδαγωγῶν οἷον τοῦ Herbart, Ziller, Wilmann, Kern κλπ. ὡς τὰ μόνα κατάλληλα πρὸς ἀνθρωπιστικὴν μόρφωσιν καὶ προτρέπουσι καὶ ἐργαζονται νὰ ἀποτελέσωσι τὰ ἀναγνωσματάρια ταῦτα τὸν *πυρῆνα τῆς μορφώσεως τοῦ* **Γερμανικοῦ** *λαοῦ*. «Οὐδὲν ἄλλο βιβλίον πληροῦν πάντας τοὺς ὅρους μορφωτικοῦ βιβλίου τῶν παίδων, εἶπεν ὁ Herbart, γινώσκω πλὴν τῆς Ὀδυσσείας τοῦ Ὁμήρου.» Κατα τὴν πεποίθησιν δὲ ἡμῶν πάντων τῶν ἀσπαζομένων τὸ σύστημα τοῦτο, τὴν σχηματισθεῖσαν ἐκ τῆς θεωρητικῆς τοῦ ζητήματος ἐξετάσεως καὶ ἐκ τῆς πείρας, ἣν ἐλάβομεν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ αὐτοῦ ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις τῆς Ἑλλάδος, ἐπιτυγχάνεται ἀκριβῶς καὶ ἐν μείζονι μέτρῳ ἐκεῖνο, ὅπερ οἱ Γερμανοὶ ἐπιδιώκουσι διὰ τῶν ἀναγνωσματαρίων τῶν περιεχόντων συλλογὴν ἀποσπασμάτων ἐκ πολλῶν συγγραφέων. Διατὶ νῦν δὲν θέλει τὸ σύστημα τοῦτο τὸ Ὑπουργεῖον; Διότι, λέγει, τοιοῦτο σύστημα δὲν ἔχουσιν οἱ Γερμανοί. Ἀλλὰ τότε πῶς ἐπέτρεψε ἐπὶ 15 ὅλα ἔτη νὰ ἐφαρμοσθῇ παρ' ἡμῖν τοιοῦτο σύστημα;

Τὰ πρόσωπα τὰ διοικοῦντα τὴν Ἑλλάδα ἦσαν τὰ αὐτὰ καὶ τότε, οἷα εἶνε καὶ τώρα, μόνον ὁ κ. Παπαμάρκου προσετέθη. Εἶνε δὲ τρομερὸν καὶ νὰ συλλογισθῇ τις αὐτὸ ὅτι ἀρκεῖ μία ἀνθρώπου θέλησις οὔτε ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης οὔτε ὑπὸ τοῦ συμφέροντος τῆς ἐκπαιδεύσεως ρυθμιζομένη ἀλλ' οὐδὲ ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, νὰ κατισχύσῃ πάντων καὶ πρωθυπουργῶν καὶ ὑπουργῶν καὶ ἐπιστημόνων καὶ τῆς κοινῆς γνώμης καὶ νὰ ἐπιτραπῇ νὰ μεταβάλῃ εἰς γῆν καὶ σποδὸν τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν παίδευσιν! Ἀλλὰ μήπως ἔχουσιν καὶ οἱ Γερμανοὶ αὐτό, τὸ ὁποῖον ζητεῖ νῦν νὰ εἰσαγάγῃ τὸ ὑπουργεῖον, εἰσήγαγε δὲ μάλιστα προκαταβολικῶς ὁ κ. Παπαμάρκου; Οἱ Γερμανοί, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν δι' ἐπισήμων κειμένων ἀπεδείξαμεν, ἐπιδιώκουσι διὰ κλασικῶν συγγραφέων Γερμανῶν νὰ δώσωσι ἐθνικὴν παίδευσιν εἰς τὸν λαόν των καὶ ἡμεῖς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐπιδιώκομεν διὰ κλασικῶν Ἑλλήνων συγγραφέων νὰ δώσωμεν εἰς τὸν ἡμέτερον λαὸν ἐθνικὴν παίδευσιν. Τὰ μέσα ἡμῶν διαφέρουσι, διότι διάφορος εἶνε καὶ ὁ ἐγγὺς σκοπὸς ἡμῶν, ἐκεῖνοι μὲν ἐπιδιώκουσι Γερμανικήν, ἡμεῖς δὲ Ἑλληνικὴν μόρφωσιν. Συμφωνοῦμεν ὅμως πληρέστατα πρὸς τὸν τελικὸν σκοπόν, ὅστις εἶνε ἡ ἐθνικὴ μόρφωσις τοῦ λαοῦ. Ἀλλ' ἡ προκήρυξις τοῦ ὑπουργείου τί ἐπιδιώκει, παρακαλοῦμεν, ζητοῦσα περιγραφὰς καὶ βιογραφίας ζώων καὶ φυτῶν; Μήπως ἐν τῷ ὑπουργείῳ ὑπάρχει τις φρονῶν ὅτι γίνεται ἄνθρωπος καὶ πατριώτης μάλιστα μανθάνων τὰς πονηρίας τῆς ἀλώπεκος καὶ τὸ αἱμοχαρὲς τῶν λύκων καὶ τῶν τράγων καὶ τὰς ἁρπαγὰς τῶν ὀρνέων καὶ τὸ ἰταμὸν τῶν ὄνων καὶ ταύρων καὶ τὸ φιλότιμον(!) τῶν κυνῶν, οἵτινες «ὅταν συναντῶσιν δένδρον ἢ πέτραν, αἴρουσι τὸ σκέλος καὶ οὐροῦσι.» Μήπως ὑπάρχει τις ἐν τῷ Ὑπουργείῳ ἀγανακτῶν διὰ τὰ ἔνδοξα κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν κατορθώματα τῶν πατέρων ἡμῶν ἢ θεωρῶν τὰ παραδείγματα τῆς ἐθελοθυσίας καὶ αὐταπαρνήσεως ὡς ἐπικίνδυνα μαθήματα τῆς σημερινῆς τῶν Ἑλλήνων γενεᾶς ἀπεφάσισε νὰ ἀναθρέψῃ αὐτοὺς ἐν αὐστηρῷ ἀποκλεισμῷ, ἵνα αἱ ἐπερχόμεναι γενεαὶ ἐν μακαρίᾳ ἀμαθείᾳ ζῶσαι ἀποβῶσιν εὐάγωγοι καὶ ἀνεκτικαὶ καὶ πειθήνιοι μηδὲν ἄλλο ποθοῦσαι καὶ εὐχόμεναι ἐκτὸς τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου καὶ εὐλογοῦσαι τὸν Θεόν, διότι ἔδωκεν ἄρχοντας ἐπιτρέποντας αὐτοῖς ἔστω καὶ ἀθλίως νὰ ζῶσι; Ἐὰν δὲ δὲν ὑπάρχῃ τοιοῦτος ἄνθρωπος ἐν τῷ ὑπουργείῳ, τότε τίς εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις ἐπιμελῶς ἀποκλείει ἐκ τῶν ἀναγνωσματαρίων τοῦ λαοῦ τὰ ἱστορικὰ μέρη, ἐκ τοῦ προγράμματος δὲ τῶν δημοτικῶν ἡμῶν σχολείων τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ἱστορίαε, ἀφ' οὗ ὅλος ὁ κόσμος ἠξεύρει ὅτι ἡμεῖς οὐδὲν ἄλλο ἔχομεν, ἐφ' ᾧ δυνάμεθα νὰ καυχηθῶμεν, ἢ μόνον τὴν ἱστορίαν ἡμῶν; Καὶ τὴν ἱστορίαν ταύτην τὴν ἔνδοξον ἀνεγίνωσκε πάντοτε τὸ ἔθνος ἡμῶν καὶ ἐν τῇ μελέτῃ αὐτῆς ἀνήβα καὶ ἀνεκτᾶτο δυνάμεις καὶ ἐλπίδας, ὡς ὁ Ἀνταῖος ἀπὸ τῆς γῆς, οὐδεμία δὲ χρονικὴ περίοδος ἀναφέρεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ὅσον θλιβερὰ καὶ ἂν εἶναι, καθ' ἣν νὰ ἀπηγορεύθη ἐν τοῖς σχολείοις του, ἡ μελέτη τῶν ἔργων τῶν προγόνων του. Αὐτὰ δὲν εἶναι πλέον σφάλματα, ἀλλὰ κακουργήματα ἐναντίον λαοῦ ὁλοκλήρου, εἰς ἀμοιβὴν φαίνεται τῶν 110 ἑκατομμυρίων δραχμῶν, ἃ κατ' ἔτος τακτικῶς καὶ ἀνελλιπῶς ὀφείλει νὰ συνεισφέρῃ.

Εἰς ἡμᾶς δὲν ὑπάρχει οὐδὲ ἡ ἐλαχίστη ἀμφιβολία ὅτι εἰς τὸν κ. Ὑπουργὸν παρεστάθησαν ἀλλοῖα τὰ πράγματα, οὐχὶ ὡς ἀληθῶς ὑπάρχουσι, καὶ ἀπέκρυψαν ἐπιμελῶς ὅτι διὰ τοῦ μέτρου τούτου ἀποβάλλεται ἐκ τῶν σχολείων ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Ἡρόδοτος, οὓς δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος ἐν τῷ κόσμῳ, πολλῷ δὲ μᾶλλον Ἕλλην, ὅστις νὰ μὴ ἀγαπᾷ καὶ γεραίρῃ. Ἡ προκήρυξις τοῦ διαγωνισμοῦ τῶν βιβλίων τῶν δημοτικῶν σχολείων ἄνευ ἀπάτης καὶ πονηρίας γραφομένη θὰ εἶχεν ὡς ἑξῆς:

«Εἰς τὸ ἑξῆς ἀπαγορεύομεν εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν δημοτ. ἡμῶν σχολείων νὰ ἀναγινώσκωσι καὶ διδάσκωνται τὴν πάτριον αὐτῶν ἱστορίαν, ἀπαγορεύομεν μάλιστα νὰ ἀναγινώσκωσι τὸν Ὅμηρον, τὸν Ἡρόδοτον, τὰ κατορθώματα τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ, ὡς καὶ τοὺς ἄλλους ἡμῶν ἐνδόξους συγγραφεῖς καὶ ποιητάς. Αὐτοὺς ἐξορίζομεν ἐκ τῶν σχολείων ἡμῶν ἀδυσωπήτως καὶ ἐγκαθιδρύομεν ἐν αὐτοῖς δύο νέους κλασικοὺς συγγραφεῖς τὸν κ. Φίλιππον Γεωργαντᾶν καὶ τὸν κ. Χαρίσιον Παπαμάρκου. Αὐτῶν τὴν σοφίαν θὰ συμβουλεύηται τοῦ λοιποῦ τὸ ἔθνος ἡμῶν ἀπὸ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Αἵμου μέχρι τῆς Λιβύης καὶ Καππαδοκίας. Ὅσοι δὲ ἔχουσι διαφόρους τούτων ἰδέας ἢ πρέπει νὰ ἀρνηθῶσιν αὐτὰς ἢ νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν πάτριον αὐτῶν χώραν».

Ἐρωτῶμεν εὐσεβάστως τὸν κ. Ὑπουργὸν τῆς Παιδείας νὰ εἴπῃ εἰλικρινῶς, ἂν δύναται νὰ θέσῃ τὴν ὑπογραφήν του κάτωθεν τοιαύτης προκηρήξεως Ἡμεῖς, οἵτινες οὐδενα λόγον ἔχομεν νὰ συμπαθῶμεν πρὸς τὸν κ. Ὑπουργόν, δὲν δυνάμεθα ἢ νὰ διαμαρτυρηθῶμεν ἐξ ὀνόματός του κατὰ τοιαύτης ἀντεθνικῆς καὶ ἐπιβούλου προκηρύξεως. Καὶ ὅμως ἡ δημοσιευθεῖσα προκήρυξις κεκαλυμμένως αὐτὰ λέγει.

Διὰ ταῦτα νομίζομεν ὅτι ἔχει καθῆκον ὁ κ. Ὑπουργὸς ἐπιβαλλόμενον εἰς αὐτὸν καὶ ὑπὸ τοῦ ὀνόματός του καὶ ὑπὸ τῆς χώρας, ἐξ ἧς κατάγεται καὶ ὑπὸ τοῦ ἀξιώματος, ὃ νῦν κατέχει, νὰ καλέσῃ τὸν συντάκτην τῆς προκηρύξεως τῶν βιβλίων διὰ τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ νὰ ζητήσῃ λόγον παρ' αὐτοῦ πῶς γράφει πράγματα γινόμενα δῆθεν εἰς τὰ πεπολιτισμένα Κράτη, ἐν ᾧ τοιαῦτα ἐκεῖ δὲν γίνονται; διατί ἐξορίζει ἐκ τοῦ σχολείου ἡμῶν τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Ἡρόδοτον, τὰ αἰώνια ὑποδείγματα τελειότητος ἀνθρωπίνης; διὰ τί τέλος ἀπαγορεύει τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ἱστορίαν καὶ οὕτω καὶ τὸ ἔθνος βλάπτει καὶ τὸ Ὑπουργεῖον ἐκθέτει εἰς γενικὴν καὶ δικαίαν κατάκρισιν.

Ἀλλὰ καὶ μίαν ἄλλην ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου δύναται ὁ κ. Ὑπουργὸς νὰ ἐξαγάγῃ, ἐὰν θέλῃ πολύτιμον ἀρχήν, εἰς τὸ ἑξῆς νὰ μὴ πιστεύῃ εἰς ὅσα λέγει ὁ κ. τμηματάρχης, οὐδὲ νὰ ἐκπλήττηται ἐκ τοῦ ἐπιπλάστου ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ πατρίδος καὶ σχολείων οὐδ' ἐκ τῶν κενῶν λέξεων «Solothurnum, Vogel, πεπολιτισμέναι χῶραι, τὰ γινόμενα κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας,» ἃ εἶναι διά τινας τῶν βροτῶν communi loci καὶ παγίδες πρὸς σαγήνευσιν. Ὁ κ. ὑπουργὸς, ἀφ' οὗ ἐνδιαφέρεται νὰ ἀφήσῃ ἴχνη τῆς διαβάσεώς του καὶ οὐχὶ ἐρείπεια, καθῆκον ἔχει ἐν πάσῃ προτεινομένῃ μεταβολῇ τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἡμῶν πραγμάτων νὰ συγκαλῇ εἰς συνεδρίαν τοὺς δυναμένους νὰ ἔχωσι γνώμην ἀσφαλῆ περὶ τοιούτων ζητημάτων, ὧν εὐτυχῶς ἔχει οὐχὶ ὀλίγους ἡ Ἑλλάς, καὶ ἀφ' οὗ διαφωτίζηται παρ' αὐτῶν ἐν κοινῇ συζητήσει εἰς τὸ τί δεῖ γενέσθαι, τότε ἂς ἐκτελῇ τὰ κοινῇ δεδογμένα μετὰ τῆς πεποιθήσεως ὅτι ὠφελεῖ τὸν τόπον. Οὕτως ἐπολιτεύοντο πρὸ αὐτοῦ ἄλλοι ὑπουργοὶ εὐδοκιμήσαντες, ἐπὶ τῶν ὁποίων κατηρτίσθη νέον σύστημα ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐφηρμόσθη, καὶ ὧν σήμερον ἀναμιμνησκόμεθα εὐλογοῦντες τὸ ὄνομά των.

Ἐπὶ δὲ τοῦ ζητήματος τῆς προκηρύξεως, νομίζομεν ὅτι ἐπιβάλλεται καθῆκον ὕψιστον εἰς τὸν κ. Ὑπουργὸν νὰ ἐπανορθώσῃ τὰ πεπλημελημένα καὶ ἐν τοῖς ἀναγνωσματαρίοις καὶ ἐν τῇ ἐθνικῇ ἡμῶν ἱστορίᾳ. Τοῦτο ἀπαιτεῖ ἐπιτακτικῶς ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν ἐκπαίδευσις, ἧς ὑπηρέται πρέπει νὰ ἐίμεθα ὅλοι ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου λειτουργοῦ μέχρι τοῦ τελευταίου γραμματοδιδασκάλου.

Νομίζομεν δὲ ὅτι τὸ πρόγραμμα τῶν δύο προηγουμένων προκηρύξεων εἶναι καὶ ἐπιστημονικώτερον καὶ ἐθνικώτερον καὶ σωφρονέστερον. Εἰς πολλὰς δὲ περιστάσεις τὸ βαδίζειν ὀπίσω δηλοῖ βαδίζειν ἐμπρός.

ΤΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸ δέκα περίπου ἐτῶν εἶχε ψηφισθῇ ὁ νόμος ΑΜΒ περὶ διδακτικῶν βιβλίων, ὅστις καὶ ἐφηρμόσθη εἰς δύο διαγωνισμούς, προκηρυχθέντας τῷ 1882 καὶ 1886. Πρὸ δύο δὲ μηνῶν εἰσήχθη καὶ ἐψηφίσθη νέος νόμος ὁ ΒΡΛ' πάλιν περὶ διδακτικῶν βιβλίων. Οὐσιώδεις διαφοραὶ μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου τούτου νόμου ὡς καὶ τῶν σχετικῶν ἑρμηνευτικῶν Β.Δ. δὲν ὑπάρχουσι. Μόνον ἡ τετραετία τοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ νόμου ΑΜΒ' μεταβάλλεται εἰς τριετίαν διὰ τοῦ νέου νόμου. Οἱ δὲ κριταὶ διὰ τοῦ νέου νόμου διορίζονται ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δημοσ. ἐκπαιδεύσεως, ἐνῷ κατὰ τὸν πρῶτον νόμον «Οἱ κριταὶ διορίζονται ἐπὶ τῇ προτάσει ἐπιτροπείας συγκειμένης ἐκ τῶν τμηματαρχῶν τῆς μέσης καὶ κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως, τοῦ καθηγητοῦ τοῦ διδάσκοντος τὴν παιδαγωγικὴν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, τριῶν καθηγητῶν τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς, ἐκλεγομένων ὑπ' αὐτῆς, ἑνὸς καθηγητοῦ τῆς θεολογικῆς σχολῆς, ἐκλεγομένου ὑπ' αὐτῆς, δύο γυμνασιαρχῶν, ἑνὸς διευθυντοῦ διδασκαλείου, ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου, καὶ τοῦ διευθυντοῦ τῆς σχολῆς τῶν τεχνῶν».

Γνωστὸν ὅτι ἡ γνώμη πάντων τῶν πολιτειολόγων ἀρχαίων καὶ νεωτερων, εἶναι ὅτι ἡ συχνὴ τοῦ νομου μεταβολὴ καταρρίπτει τὸ ἠθικὸν κῦρος τῶν νομοθετούντων, χαλαρώνει τὸ πρὸς τοὺς νόμους ὀφειλόμενον σέβας καὶ παρακωλύει τῶν ἐθισμὸν τῶν πολιτῶν εἰς τὴν τήρησιν τοῦ νόμου, ὅστις εἶναι ἡ βάσις τῆς νομοταγοῦς τάξεως. Οὐδέποτε θὰ δυνηθῇ τις ν' ἀποκτήσῃ κῆπον καὶ ν' ἀπολαύσῃ καρπούς ἐξ αὐτοῦ, ἐὰν κατ' ἔτος ἐκριζόνῃ τὰ φυτευόμενα δένδρα καὶ φυτεύῃ ἐν αὐτῷ ἄλλα δῆθεν καλλίτερα.

Ἀλλ' ἐνῷ ὁ νέος νόμος δὲν προτείνει μεταβολὰς ἐπὶ τὸ βέλτιον, πλὴν τῶν ἄνω σημειουμένων, ἐξ ὧν ἡ δευτέρα βεβαίως δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς βελτίωσις, οὐδὲ ὡς παρέχουσα μείζονας ἐγγυήσεις περὶ ἀμερολήπτου καὶ αὐστηρᾶς κρίσεως, ἐν τῷ προκηρυσσομένῳ διαγωνισμῷ παρεισάγονται σπουδαιόταται μεταβολαὶ εἰς τὰ νομοθετούμενα διδακτικὰ βιβλία, ἰδίᾳ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, μετατρέπουσαι οὐσιωδῶς τὸν σκοπὸν αὐτῆς, ὅστις ὁμολογεῖται ὅτι εἶναι ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἐθνικὴ τῶν παίδων μόρφωσις.

Δὲν μεταβάλλονται αἱ ὧραι τοῦ πνευματικοῦ προγεύματος καὶ δείπνου, δὲν μεταβάλλονται ἄλλαι διατυπώσεις τῆς πνευματικῆς τραπέζης ἀλλ' εἰσάγονται ὅμως καιναὶ τροφαί, δι' ὧν θὰ τραφῇ τὸ πνεῦμα καὶ θὰ διαπλασθῇ ἡ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ κρίσις τῶν ἑλληνοπαίδων. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι σπουδαιότατον, πολὺ σπουδαιότερον, ἢ ἐὰν μετεβάλλοντο αἱ ὑλικαὶ

τροφαί, ἐὰν ἀντὶ τοῦ σίτου εἰσήγετο ἡ πατάτα, ἀντὶ τοῦ γάλακτος καὶ τοῦ κρέατος ἡ μαμαλίγκα, ἀντὶ ὕδατος διαυγοῦς θολόν τι ὑγρόν· τόσον σπουδαιότερον, ὅσον σπουδαιότερος εἶναι ὁ ἐγκέφαλος τοῦ στομάχου. Τὸ διδακτικὸν βιβλίον καὶ ἰδίᾳ τὸ ἀναγνωστικὸν ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἠθικῆς διαπλάσεως τοῦ παιδίου, δὲν εἶναι ἔντυπος χάρτης, ἐφ' οὗ ὁ παῖς θὰ μάθῃ ἁπλῶς ἀνάγνωσιν, ἔστω μετ' ἀπαγγελίας καλῆς, ἔστω ἀνάγνωσιν λογικήν. Τὸ ἀναγνωστικὸν βιβλίον θ' ἀναπτύξῃ τὴν κρίσιν τοῦ παιδός, θὰ ἐξεγείρῃ αἰσθήματα εὐγενῆ, θὰ ἐμπνεύσῃ φρόνημα, θὰ παράσχῃ τὰ στοιχεῖα τοῦ ἠθικοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος, θὰ μορφώσῃ ἐκ τοῦ μικροῦ παιδὸς Ἕλληνα ἢ Γερμανὸν ἢ Ἄγγλον, θὰ ἐξυπνίσῃ τὴν συνείδησιν αὐτοῦ ὡς ἀτόμου καὶ ὡς μέλους κοινωνίας ὡρισμένης· ἢ δὲν θὰ πράξῃ οὐδὲν τούτων καὶ θὰ κρατῆται ὑπὸ ἑνὸς φωνασκοῦ ἀναγνώστου. Τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ βιβλίου πρῶτον καὶ δεύτερον ἐκ τοῦ διδασκάλου.

Πρὸς τούτοις δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι τὰ διδακτικὰ βιβλία τῶν παίδων ἀποτελοῦσι συνάμα τὸ μόνον ἀνάγνωσμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐν τοῖς χωρίοις ἴσως δὲ καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς πόλεσι. Δίδοντες λοιπὸν σπουδαῖα ἀναγνωστικὰ καὶ διδακτικὰ βιβλία εἰς τὰς χεῖρας τῶν παίδων, παρέχομεν ἅμα πνευματικὴν τροφὴν καὶ εἰς τὸ πολὺ πλῆθος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Τοῦτο δὲ δὲν εἶναι τὸ ἐλάχιστον ἐκ τῶν δημοτικῶν σχολείων κοινωνικὸν καὶ ἐθνικὸν ὄφελος.

Ἰδοὺ τὰ κατὰ τὸν ἀγωνισμὸν τοῦ 1883 προκηρυχθέντα βιβλία διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα.

1. Κατήχησις.

2. Ἀλφαβητάριον καὶ ἀναγνωσματάριον διὰ τὴν α' τάξιν περιέχον ἁπλᾶ παραμύθια καὶ ποιήματα, ἰδίως ἐν τῇ κοινῇ γλώσσῃ.

3. Ἀναγνωσματάριον μετ' εἰκόνων ἢ ἄνευ τοιούτων διὰ τὴν β' τάξιν, ὁ Ῥοβινσών.

4. Ἀναγνωσματάριον διὰ τὴν γ' τάξιν μετ' εἰκόνων ἢ ἄνευ τοιούτων, Ὀδύσσεια.

5. Ἀναγνωσματάριον διὰ τὴν δ' τάξιν περιέχον ἐκλογὴν ἐκ τοῦ Ἡροδότου καὶ διηγήσεις ἐκ τοῦ *Ἐθνικοῦ ἡμῶν ἀγῶνος* ὡς καὶ ποιήματα καὶ περιγραφὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν φύσιν καὶ τὰς τέχνας.

6. Ἀριθμητ. προβλήματα.

7, Ἀπάνθισμα παιδαγωγικῶν ἀσμάτων

Ἡ δὲ προκήρυξις τοῦ 1886 περιελάμβανε, ταῦτα βιβλία, ἀντικαταστήσασα μόνον διὰ τὴν β' τάξιν τὸν Ῥοβινσῶνα διὰ *διηγημάτων* ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλλην. μυθολογίας μετὰ συντόμου περιγραφῆς τόπων καὶ φυσικῶν φαινομένων.

Ἴδωμεν τώρα τίνα ἀναγνωστικὰ βιβλία εἰσάγει εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος ἡ προκήρυξις διαγωνισμοῦ τῆς 25 Φεβρουαρίου 1893.

«Ἀναγνωστικὰ βιβλία διὰ τοὺς μαθητὰς ἀμφοτέρων τῶν φύλων, *ἄνευ εἰκόνων*, περιέχοντα αἰσωπείους μύθους, περιγραφὰς καὶ βίους ζώων καὶ φυτῶν, περιγραφὰς τῆς φύσεως, παροιμίας, γνωμικά, ποιήματα καὶ διηγήματα διὰ γλώσσης ἁπλῶς καὶ γνησίως ἑλληνικῆς δι' ὅλας τὰς τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου»

Ὁ νέος λοιπὸν περὶ διδακτικῶν βιβλίων νόμος ΒΡΛ εἰσήχθη, ἵνα μεταβληθῇ ἡ τετραετία εἰς τριετίαν, ἵνα οἱ κριταὶ διορίζωνται κατ' εὐθεῖαν ὑπὸ τοῦ κ. ὑπουργοῦ καὶ — τὸ οὐσιωδέστερον — ἵνα ὁ Ῥοβινσών, οἱ Ἡρωϊκοὶ χρόνοι τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ὀδύσσεια τοῦ Ὁμήρου, αἱ Ἐκλογαὶ ἐκ τοῦ Ἡροδότου καὶ αἱ Σκηνογραφίαι ἐκ τοῦ ἡρωϊκοῦ ἡμῶν ἀγῶνος ἀντικατασταθῶσιν ὑπὸ Αἰσωπείων μύθων, περιγραφῶν καὶ βίων ζώων, γνωμικῶν καὶ διηγημάτων (ἐπὶ τὸ μυθιστορικώτερον), ἤτοι ὑπὸ ὕλης ἀποκλειούσης πᾶν ἑλληνικὸν ἀρχαῖον ἢ νέον πλὴν τῆς γλώσσης. Δηλαδὴ ὁ ἑλληνόπαις ἐπὶ τετραετίαν φοιτῶν εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον δὲν θ' ἀναγνώσῃ οὐδὲν ἐκ τῆς ὡραίας ἑλλην. μυθολογίας, οὐδὲν ἐκ τῶν μοναδικῶν κατορθωμάτων τῶν Μηδικῶν πολέμων, οὐδὲν περὶ τῶν ἀθανάτων ἡρώων τῆς πατρίδος του, οὐδὲν περὶ τῶν πατέρων καὶ τῶν πάππων του. Ἀλλὰ διὰ τὴν ἔλλειψιν ταύτην θ' ἀποζημιοῦται ἀναγινώσκων περιγραφὰς φυτῶν καὶ ζώων καὶ ταῦτα ὄχι ἀνεγνωρισμένων τινῶν συγγραφέων τοῦ ἔθνους του, ἀλλὰ τοῦ βραβευθέντος αὐτοσχεδίου συγγραφέως. Νομίζει τις ὅτι τὸ πρόγραμμα τοῦτο συνετάχθη ὑπὸ τὴν πίεσιν ἀντεθνικῆς λογοκρισίας.

Καὶ μὴ νομίσῃ τις ὅτι τὴν ἐθνικὴν ἱστορίαν ὁ ἑλληνόπαις θ' ἀναγινώσκῃ καὶ θὰ μελετᾷ ἐν ἰδίῳ βιβλίῳ. Ὄχι. Ἐνῷ μετὰ τὰ ἀναγνωσματάρια ἀναγράφονται ἄλλα διδακτικὰ βιβλία ἐν τῇ προκηρύξει τοῦ διαγωνισμοῦ, ἤτοι Γραμματικὴ τῆς νέας Ἑλλην. γλώσσης, Συλλογὴ ἀριθμ. προβλημάτων, Ἐγχειρίδιον φυσικῆς ἱστορίας (πάλιν ζῷα καὶ φυτά), Γεωγραφία, Καλλιγραφία, δυστυχῶς ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία ἐντελῶς ἐλησμονήθη καὶ ἐν τοῖς διδακτικοῖς βιβλίοις, ὡς παρηγκωνίσθη πᾶν ἰδίᾳ ἑλληνικὸν ἐν τοῖς Ἀναγνωσματαρίοις.

Ἡ ἐθνικὴ ἱστορικὴ ὕλη ἐθεωρήθη ἐν τούτοις τόσον σπουδαία ὑπὸ τῶν συνταξάντων τὰ προγράμματα τῶν δύο προηγουμένων διαγωνισμῶν, ὥστε καὶ τὰ *Νεοελληνικὰ ἀναγνώσματα*, τὰ προορισθέντα διὰ τὰ Ἑλλην. σχολεῖα, περιέλαβον σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ὕλην ἱστορικὴν ἐκ τῶν διαφόρων ἐποχῶν τοῦ ἐθνικοῦ βίου.

Ἐρωτῶμεν λοιπὸν πάντα ἀμερόληπτον κριτήν, αὐτὸν τὸν ἀξιότιμον κ. Ὑπουργὸν τῆς Δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, τίνα ἀναγνωστικὰ βιβλία θεωρεῖ μορφωτικώτερα καὶ μᾶλλον ἁρμόζοντα εἰς Ἑλληνόπαιδας, τὰ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου διαγωνισμοῦ ἑλληνικώτατα ἀναγνώσματα, ἢ τὰ διὰ τοῦ νῦν εἰσαγόμενα ἄχροα καὶ ἀνούσια;

Ἐκεῖνο δὲ τὸ *ἄνευ εἰκόνων* δι' ἀντιλογίαν πρὸς τὸ πρῴην *μετ' εἰκόνων* ἐνθυμίζει πως τοὺς εἰκονομάχους. Δύναται ν' ἀπαιτήσῃ καλλιτεχνικὰς εἰκόνας, ναί· ἀλλὰ διὰ τί ἄνευ εἰκόνων, ἀφοῦ *πανταχοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου* μεταχειρίζονται εἰκόνας;

Βλάσιος Σκορδέλης.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῶν Καταστημάτων ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ—1894.—3039